

การบริหารธนาคารยุคใหม่ Modern Banking Management

ศาสตราจารย์ ดร.พรชัย ชูณหจินดา

การบริหารธนาคารยุคใหม่ Modern Banking Management

ศาสตราจารย์ ดร.พรชัย ชูन्हจินดา

ภาควิชาการเงิน
คณะพาณิชยศาสตร์และการบัญชี
มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

E-mail: pchinda@tu.ac.th

การบริหารธนาคารยุคใหม่

Modern Banking Management

ผู้แต่ง : พรชัย ชุนหจินดา

พิมพ์ครั้งที่ 1 พฤศจิกายน 2565
ISBN e-book 978-616-594-316-1

ราคา 329 บาท

สงวนลิขสิทธิ์ตามพระราชบัญญัติลิขสิทธิ์ (ฉบับเพิ่มเติม) พ.ศ.2558 ห้ามลอกเลียนแบบหรือคัดลอกส่วนใดส่วนหนึ่งของหนังสือเล่มนี้ นอกจากจะได้รับอนุญาตเป็นลายลักษณ์อักษรจากผู้เขียนเท่านั้น

จัดทำโดย ศาสตราจารย์ ดร.พรชัย ชุนหจินดา

ผู้จัดจำหน่าย ศูนย์หนังสือจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
ถนนพญาไท เขตปทุมวัน กรุงเทพฯ 10330
โทร.0-2218-9872 โทรสาร 0-2254-9495
Call Center โทร.0-2255-4433
<http://www.chulabook.com>

ลิขสิทธิ์ของ พรชัย ชุนหจินดา ภาควิชาการเงิน มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ email: pchinda@tu.ac.th

ผู้ออกแบบปก : อภิสันต์ จิรชัยกิตติ

ประวัติผู้แต่ง: ศาสตราจารย์ ดร. พรชัย ชุนหจินดา

การศึกษา: Ph.D. (Finance) Florida International University

MSc. (Finance) Florida International University

บริหารธุรกิจมหาบัณฑิต (MBA) มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

บัญชีบัณฑิต (เกียรตินิยมอันดับ 2) จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

การทำงานปัจจุบัน:

■ ศาสตราจารย์ประจำภาควิชาการเงิน	คณะพาณิชยศาสตร์และการบัญชี
มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
■ คณะกรรมการนโยบายสถาบันการเงิน (กนส.)	ธนาคารแห่งประเทศไทย
■ กรรมการผู้ทรงคุณวุฒิ	คณะกรรมการกำกับหลักทรัพย์และตลาด
หลักทรัพย์ (ก.ล.ต.)
■ ภาควิชาบริหารธุรกิจบัณฑิต สาขาวิชาบริหารธุรกิจ	ราชบัณฑิตยสภา
■ กรรมการผู้ทรงคุณวุฒิสภามหาวิทยาลัย	มหาวิทยาลัยหัวเฉียวเฉลิมพระเกียรติ
■ กรรมการอิสระ/ประธานกรรมการ	บริษัท พรีเมียร์แทงค์ คอร์ปอเรชั่น จำกัด (มหาชน)
■ กรรมการอิสระ/ประธานกรรมการตรวจสอบ	บริษัท บางกอกโพสต์ จำกัด (มหาชน)
■ กรรมการอิสระ/ประธานกรรมการตรวจสอบ	บริษัท คอปเปอร์ไวร์ จำกัด (มหาชน)
■ กรรมการ/กรรมการสรรหาและกำหนดค่าตอบแทน	สมาคมส่งเสริมสถาบันกรรมการบริษัทไทย (IOD)

ประสบการณ์ทำงาน:

■ คณะอนุกรรมการวินิจฉัยการเข้าถือหลักทรัพย์เพื่อ
ครอบงำกิจการ	สำนักงานคณะกรรมการกำกับหลักทรัพย์และ
ตลาดหลักทรัพย์ (ก.ล.ต.)
■ คณะอนุกรรมการจัดทำบันทึกข้อตกลงและประเมิน
ผลการดำเนินงานรัฐวิสาหกิจ (สาขาขนส่ง)	สำนักงานคณะกรรมการนโยบายรัฐวิสาหกิจ (สคร.)
กระทรวงการคลัง
■ รองคณบดีฝ่ายบัณฑิตศึกษาและวิเทศสัมพันธ์	คณะพาณิชยศาสตร์และการบัญชี
มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
■ ประธานกรรมการ	บริษัท เจ.เอส.พี. พร็อพเพอร์ตี้ จำกัด (มหาชน)
■ ประธานกรรมการ	บริษัท ผลัญญู จำกัด (มหาชน)
■ ประธานกรรมการ	บริษัท ออสสิริส ฟิวเจอร์ส จำกัด
■ กรรมการอิสระ/ประธานกรรมการตรวจสอบ	บริษัท ไทยพาณิชย์นิวยอร์กไลฟ์ประกันชีวิต จำกัด
(มหาชน)
■ กรรมการอิสระ/ประธานกรรมการตรวจสอบ	บริษัท กรุงไทยพานิชประกันภัย จำกัด (มหาชน)
■ กรรมการอิสระ/กรรมการตรวจสอบ	บริษัท บริหารสินทรัพย์ กรุงเทพพาณิชย์ จำกัด
(มหาชน)

ตำราการบริหารธนาคารยุคใหม่ (Modern Banking Management) เล่มนี้ แต่งขึ้นเพื่อใช้ประกอบการเรียนการสอนวิชา การบริหารธนาคาร (Banking Management) และวิชาการบริหารสถาบันการเงิน (Financial Institutions Management) ในหลักสูตรการเงินและการธนาคาร ทั้งในระดับปริญญาตรีและปริญญาโท และเพื่อเป็นประโยชน์สำหรับผู้ที่ต้องการเพิ่มพูนความรู้ทางด้านการบริหารธนาคารสมัยใหม่

เนื้อหาในตำราเล่มนี้แบ่งออกเป็นสามส่วน คือ ส่วนที่หนึ่งเป็นการกล่าวถึงภาพรวมของธุรกิจธนาคารและแนวโน้มในอนาคต โดยจะให้ความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับธุรกิจธนาคาร ผ่านการทำความเข้าใจกับโครงสร้างของงบการเงิน และการวิเคราะห์อัตราส่วนทางการเงินต่าง ๆ ของธุรกิจธนาคาร รวมถึงการทำความรู้จักกับการธนาคารระหว่างประเทศและการธนาคารที่ยั่งยืน จากนั้นจะได้กล่าวถึงธนาคารดิจิทัลและบทบาทของบริษัทฟินเทค ที่สามารถเป็นได้ทั้งคู่แข่งและพันธมิตรทางธุรกิจกับธนาคาร

ส่วนที่สองของตำรา เป็นเรื่องของการบริหารความเสี่ยงของธุรกิจธนาคาร โดยจะให้ความรู้เกี่ยวกับความเสี่ยงหลักของธุรกิจธนาคาร อันประกอบด้วย ความเสี่ยงด้านเครดิต ความเสี่ยงด้านสภาพคล่อง ความเสี่ยงด้านเงินทุน ความเสี่ยงจากอัตราดอกเบี้ย ความเสี่ยงตลาด และความเสี่ยงจากรายการนอกงบแสดงฐานะการเงิน โดยจะได้กล่าวถึงวิธีการวัดความเสี่ยง และการจัดการกับความเสี่ยงเหล่านั้นให้อยู่ในระดับที่เหมาะสม

ส่วนที่สามของตำรา เป็นเรื่องของการกำกับดูแลธนาคาร ซึ่งเป็นธุรกิจตัวกลางที่มีความเกี่ยวข้องกับผู้คนจำนวนมาก และมีผลกระทบต่อเสถียรภาพของระบบเศรษฐกิจการเงินของประเทศสูง จึงต้องอยู่ภายใต้การกำกับดูแลอย่างเข้มงวด เพื่อเป็นการสร้างความเชื่อมั่นให้กับผู้ฝากเงิน ผู้กู้ยืมเงิน ผู้ถือหุ้น รวมถึงผู้มีส่วนได้ส่วนเสียทุกภาคส่วน โดยในปัจจุบัน ธนาคารแห่งประเทศไทยได้ให้เกณฑ์การกำกับดูแล ตามมาตรฐานของคณะกรรมการบาเซลเพื่อการกำกับดูแลธนาคาร ที่เรียกว่าเกณฑ์บาเซล 3 (Basel III) นอกจากนี้ ในส่วนที่สามยังได้อธิบายถึงการวัด

ความสามารถในการแข่งขันของธนาคาร และเหตุปัจจัยและความล้มเหลวของธนาคารที่เกิดขึ้นในอดีต

ตำราการบริหารธนาคารยุคใหม่เล่มนี้ ยังจะได้กล่าวถึงประเด็นที่ธนาคารต้องเผชิญกับแรงกดดันอย่างหนัก ทั้งจากเรื่องความพลิกผันของเทคโนโลยี (Technology Disruption) และเรื่องของความยั่งยืน (Sustainability) ที่สังคมกำลังจับตามองว่า ธนาคารจะมีบทบาทสำคัญในการสนับสนุนเรื่องนี้อย่างไร

ผู้แต่งหวังว่าตำราเล่มนี้ จะเป็นประโยชน์สำหรับนิสิตนักศึกษาในสถาบันการศึกษา ตลอดจนผู้สนใจทั่วไป และเป็นการจุดประกายเพื่อให้เกิดการศึกษาเรื่องการบริหารธนาคาร และการบริหารความเสี่ยงของธุรกิจธนาคารในเชิงลึกต่อไป

ศ.ดร. พรชัย ชุนหจินดา

8 พฤศจิกายน 2565

ส่วนที่ 1 ภาพรวมของธุรกิจธนาคารและแนวโน้มในอนาคต

บทที่ 1 บทบาทของธนาคาร

วัตถุประสงค์	1
1.1 ความหมายของการธนาคาร (Banking)	2
1.2 โครงสร้างการทำธุรกิจของธนาคาร	3
1.3 บทบาทของธนาคารกลาง (Central Bank)	5
1.4 บทสรุป	10

บทที่ 2 ความหลากหลายของธุรกิจธนาคาร

วัตถุประสงค์	11
2.1 การขยายตัวของธนาคารสู่บริการทางการเงินอื่น	12
2.2 ผลกระทบของรายได้ค่าธรรมเนียมต่อรายได้รวมของธนาคาร	13
2.3 กรอบการประเมินผลการดำเนินงานของธนาคาร	14
2.4 งบการเงินที่สะท้อนโครงสร้างธุรกิจปัจจุบันของธนาคาร	18
2.5 การคำนวณอัตราส่วนทางการเงินของธนาคาร	28
2.6 บทสรุป	32

บทที่ 3	การธนาคารระหว่างประเทศ และการธนาคารที่ยั่งยืน (International Banking and Sustainable Banking)	
	วัตถุประสงค์	33
3.1	บทนำ	34
3.2	คำจำกัดความของการธนาคารระหว่างประเทศ	35
3.3	การทำงานของธนาคารระหว่างประเทศ	40
3.4	บริการของธนาคารระหว่างประเทศ	43
3.5	ความเสี่ยงของธนาคารระหว่างประเทศ	47
3.6	ธนาคารข้ามชาติ (Multinational Bank)	48
3.7	การธนาคารที่ยั่งยืน (Sustainable Banking)	50
3.8	ประเด็นสำคัญของธนาคารในศตวรรษที่ 21	57
3.9	บทสรุป	60
บทที่ 4	ธนาคารดิจิทัล (Digital Banking)	
	วัตถุประสงค์	61
4.1	วิวัฒนาการของธนาคารดิจิทัล	62
4.2	ผลกระทบของธนาคารดิจิทัลที่มีต่อธุรกิจธนาคาร แบบดั้งเดิม	64
4.3	องค์ประกอบของธนาคารดิจิทัล	66
4.4	ความเสี่ยงของธนาคารดิจิทัล	67
4.5	ความท้าทายของการจัดการความเสี่ยง	72
4.6	ธนาคารไร้สาขา (Virtual Banking)	74
4.7	บทสรุป	76

บทที่ 5	การจัดจ้างคนภายนอก (Outsourcing)	
	วัตถุประสงค์	77
5.1	บทนำ	78
5.2	ประเภทของงานที่ต้องจัดจ้างคนภายนอก	79
5.3	วิธีการกำกับดูแล	82
5.4	ความเสี่ยงหลักของการจัดจ้างคนภายนอก	83
5.5	ความรับผิดชอบของคณะกรรมการและผู้บริหารระดับสูง	86
5.6	การตัดสินใจจัดจ้างคนภายนอก (Outsourcing Decisions)	88
5.7	การติดตามงานและการตรวจสอบการจัดจ้างคนภายนอก	91
5.8	บทสรุป	92
บทที่ 6	บทบาทของบริษัทฟินเทค (Roles of FinTech Companies)	
	วัตถุประสงค์	94
6.1	วิวัฒนาการของฟินเทค (FinTech Evolution)	95
6.2	ความสัมพันธ์ที่ระหว่างธนาคารกับบริษัทฟินเทค	98
6.3	นวัตกรรมบริการของฟินเทค (FinTech Innovations)	100
6.4	กฎเกณฑ์ควบคุมธุรกิจฟินเทค (FinTech Regulations)	112
6.5	พัฒนาการของธุรกิจฟินเทคในประเทศไทย	115
6.6	บทสรุป	118

ส่วนที่ 2 การจัดการความเสี่ยงของธุรกิจธนาคาร

บทที่ 7 ความเสี่ยงของธุรกิจธนาคาร	
วัตถุประสงค์	119
7.1 บทนำ	120
7.2 ความเสี่ยงหลักของธุรกิจธนาคาร	121
7.3 การจัดการความเสี่ยงของธนาคารดิจิทัล	125
7.4 หลักที่ 1: กรอบการจัดการความเสี่ยง	127
7.5 หลักที่ 2: การจัดการความปลอดภัยของข้อมูล (Information Security Management)	134
7.6 หลักที่ 3: การจัดการการจัดจ้างคนภายนอก (Outsourcing Management)	137
7.7 หลักที่ 4 การจัดการความต่อเนื่องของธุรกิจ (Business Continuity Management: BCM)	144
7.8 หลักที่ 5: การปฏิบัติตามกฎหมายและกฎเกณฑ์ (Legal and Regulatory Compliance)	151
7.9 บทสรุป	155
บทที่ 8 การบริหารสินทรัพย์และหนี้สิน (Asset/Liability Management: ALM)	
วัตถุประสงค์	156
8.1 การบริหารสินทรัพย์และหนี้สิน (Asset/Liability Management: ALM)	157
8.2 ทางเลือกในการจัดการกับความเสี่ยงจากอัตราดอกเบี้ย	160

	<u>หน้า</u>
8.3 การวัดความอ่อนไหวต่ออัตราดอกเบี้ย (Interest Rate Sensitivity) และส่วนต่างมูลค่า (Dollar Gap)	163
8.4 การวิเคราะห์ส่วนต่างระยะเวลา (Duration Gap Analysis)	172
8.5 บทสรุป	177
บทที่ 9 การบริหารสินเชื่อ (Credit Management)	
วัตถุประสงค์	178
9.1 การให้คะแนนเครดิต (Credit Scoring)	179
9.2 การจัดระดับความน่าเชื่อถือ (Credit Ratings)	184
9.3 การวิเคราะห์ทางการเงิน (Financial Analysis)	187
9.4 การวิเคราะห์อัตราส่วน (Ratio Analysis)	188
9.5 หลักประกันสินเชื่อ (Loan Collateral)	206
9.6 กระบวนการพิจารณาสินเชื่อ (Loan Process)	210
9.7 บทสรุป	214
บทที่ 10 การบริหารสภาพคล่อง (Liquidity Management)	
วัตถุประสงค์	215
10.1 บทนำ	216
10.2 การประมาณการความจำเป็นต้องใช้สภาพคล่อง (Estimate Liquidity Needs)	218
10.3 สภาพคล่องของสินทรัพย์ (Asset Liquidity)	224
10.4 การบริหารหนี้สิน (Liability Management)	225
10.5 การบริหารเงินทุนเพื่อสภาพคล่องของธนาคาร	227
10.6 บทสรุป	233

บทที่ 11	การบริหารเงินทุน (Capital Management)	
	วัตถุประสงค์	235
11.1	ความหมายของเงินทุนของธนาคาร (Bank Capital)	236
11.2	บทบาทของเงินทุนของธนาคาร (Role of Bank Capital)	240
11.3	ความเพียงพอของเงินกองทุน (Capital Adequacy)	241
11.4	มุมมองของผู้ถือหุ้นต่อเงินทุนของธนาคาร	244
11.5	แนวโน้มด้านเงินทุนของธนาคาร	247
11.6	บทสรุป	247
บทที่ 12	ความเสี่ยงตลาด (Market Risk)	
	วัตถุประสงค์	249
12.1	ความเสี่ยงตลาด (Market Risk)	250
12.2	วิธี RiskMetrics	253
12.3	วิธี Historic Approach (Back Simulation)	263
12.4	วิธีจำลองแบบมอนติคาร์โล (Monte Carlo Simulation)	266
12.5	วิธี Expected Shortfall	272
12.6	พัฒนาการของเกณฑ์บาเซลที่ครอบคลุมถึงความเสี่ยง ตลาด	278
12.7	บทสรุป	282

บทที่ 13 ความเสี่ยงจากรายการนอกงบแสดงฐานะการเงิน

(Off-Balance-Sheet Risk)

วัตถุประสงค์	283
13.1 รายการนอกงบแสดงฐานะการเงิน (Off-Balance-Sheet Activities)	284
13.2 การค้ำประกันทางการเงิน (Financial Guarantees)	285
13.3 อนุพันธ์ทางการเงิน (Financial Derivatives)	289
13.4 เครื่องมือที่ใช้บริหารความเสี่ยงด้านเครดิต (Credit Risk)	311
13.5 บทสรุป	313

ส่วนที่ 3 การกำกับดูแลและความสามารถในการแข่งขันของธนาคาร

บทที่ 14 การกำกับดูแลธนาคาร (Bank Governance)

วัตถุประสงค์	315
14.1 เหตุผลของการกำกับดูแลสถาบันการเงิน	316
14.2 กฎระเบียบระหว่างประเทศ (International Regulations)	318
14.3 เกณฑ์บาเซิล 2 -The Three-Pillar Approach	326
14.4 สถาปัตยกรรมทางการเงินระหว่างประเทศ (International Financial Architecture)	331
14.5 เกณฑ์บาเซิล 3 (Basel III)	334
14.6 เกณฑ์การดำรงเงินกองทุนที่ใช้ในประเทศไทย	341
14.7 บทสรุป	346

บทที่ 15	ความสามารถในการแข่งขันของธนาคาร	
	วัตถุประสงค์	348
15.1	ความสามารถในการแข่งขันของธนาคาร (Bank Competitiveness)	349
15.2	การวัดแบบการผลิต (Production Approach)	350
15.3	การวัดแบบตัวกลาง (The Intermediation Approach)	352
15.4	การวัดแบบ X-efficiency	353
15.5	แบบจำลองที่ใช้วัดความสามารถในการแข่งขันของ ธนาคาร	360
15.6	การวัดประสิทธิภาพของธนาคารพาณิชย์ (Bank Efficiency) ในประเทศไทย	362
15.7	บทสรุป	364
บทที่ 16	เหตุปัจจัยและความล้มเหลวของธนาคาร	
	วัตถุประสงค์	365
16.1	คำจำกัดความว่าด้วยความล้มเหลวของธนาคาร (Bank Failure)	366
16.2	ประวัติความล้มเหลวของธนาคาร	368
16.3	เหตุปัจจัยที่ทำให้เกิดความล้มเหลวของธนาคาร	378
16.4	ความล้มเหลวของธนาคาร: การทดสอบเชิงปริมาณ (Quantitative Models)	381
16.5	สรุปผลการศึกษาเชิงประจักษ์	386
16.6	บทสรุป	390

	<u>หน้า</u>
แบบฝึกหัดท้ายบท	391
ดัชนีค้นคำ	400
บรรณานุกรม	407

		หน้า
ตารางที่ 2.1	งบแสดงฐานะการเงิน (สมมติ) ของ ธนาคารไทยค้า ณ 31 ธันวาคม 2564	19
ตารางที่ 2.1	งบแสดงฐานะการเงิน (สมมติ) ของ ธนาคารไทยค้า ณ 31 ธันวาคม 2564 (ต่อ)	21
ตารางที่ 2.1	งบแสดงฐานะการเงิน (สมมติ) ของ ธนาคารไทยค้า ณ 31 ธันวาคม 2564 (ต่อ)	22
ตารางที่ 2.2	งบกำไรขาดทุน (สมมติ) ของ ธนาคารไทยค้า สำหรับรอบปีสิ้นสุดวันที่ 31 ธันวาคม 2564	24
ตารางที่ 2.2	งบกำไรขาดทุน (สมมติ) ของ ธนาคารไทยค้า สำหรับรอบปีสิ้นสุดวันที่ 31 ธันวาคม 2564 (ต่อ)	25
ตารางที่ 2.3	งบกำไรขาดทุนเบ็ดเสร็จอื่น (สมมติ) ของ ธนาคารไทยค้า สำหรับรอบปีสิ้นสุดวันที่ 31 ธันวาคม 2564	27
ตารางที่ 2.4	สรุปอัตราส่วนสำคัญทางการเงิน (สมมติ) ของธนาคารไทยค้า สำหรับปี 2564 และ 2563	29
ตารางที่ 2.4	สรุปอัตราส่วนสำคัญทางการเงิน (สมมติ) ของธนาคารไทยค้า สำหรับปี 2564 และ 2563 (ต่อ)	31
ตารางที่ 4.1	ประเภทของบริการในธนาคารดิจิทัล	63
ตารางที่ 5.1	ตัวอย่างงานการจัดจ้างคนภายนอก (Outsourcing)	79
ตารางที่ 5.2	ปัจจัยที่ใช้กำหนดความมีนัยสำคัญของกิจกรรมที่จัดจ้างคนภายนอก	81
ตารางที่ 5.3	หัวข้อในนโยบายเกี่ยวกับการจัดจ้างคนภายนอก	87
ตารางที่ 5.4	ประเด็นที่ควรพิจารณาในการสอบประวัติการทำงาน	90

		หน้า
ตารางที่ 8.1	การจัดประเภทสินทรัพย์และหนี้สินที่อ่อนไหวต่ออัตราดอกเบี้ย	164
ตารางที่ 8.2	ส่วนต่าง (GAP) การเปลี่ยนแปลงอัตราดอกเบี้ย และ รายได้ดอกเบี้ยสุทธิ (NII)	168
ตารางที่ 8.3	ตัวอย่างการวิเคราะห์ส่วนต่างมูลค่า (Doller Gap Analysis) ของ ธนาคารแห่งหนึ่ง	169
ตารางที่ 9.1	การจัดอันดับความน่าเชื่อถือของตราสารทางการเงินโดยสถาบัน Moody's Investors Service และ Standard and Poor	186
ตารางที่ 9.2	งบแสดงฐานะการเงินรวม บริษัท ABC จำกัด (มหาชน) ณ วันที่ 31 ธันวาคม 2564	189
ตารางที่ 9.2	งบแสดงฐานะการเงินรวม บริษัท ABC จำกัด (มหาชน) ณ วันที่ 31 ธันวาคม 2564 (ต่อ)	190
ตารางที่ 9.3	งบกำไรขาดทุนรวม บริษัท ABC จำกัด (มหาชน) สำหรับรอบระยะเวลาบัญชี สิ้นสุดวันที่ 31 ธันวาคม 2564	191
ตารางที่ 10.1	ประมาณการความจำเป็นต้องใช้สภาพคล่อง 6 เดือนข้างหน้า โดยวิธีเงินทุนได้มาและเงินทุนใช้ไป	220
ตารางที่ 10.2	การวิเคราะห์ความน่าจะเป็นที่จะมีการถอนเงินฝากออกจากธนาคาร	223
ตารางที่ 10.3	การคำนวณอัตราส่วนสภาพคล่อง ปี 2561-2564 ของธนาคาร แห่งหนึ่ง	228
ตารางที่ 10.4	การวิเคราะห์สภาพคล่องของธนาคารโดยการเปรียบเทียบความ ต้องการ (Needs) และแหล่งที่มา (Sources)	230
ตารางที่ 12.1	บัญชีเพื่อการลงทุน (Investment Book) และบัญชีเพื่อค้า (Trading Book) (สมมติ) ของสถาบันการเงิน	251

	<u>หน้า</u>
ตารางที่ 12.2 ตัวอย่าง (สมมติ) ผลการจำลองแบบมอนติคาร์โล (Monte Carlo Simulation) 10 ครั้งแรก	271
ตารางที่ 13.1 มูลค่าการซื้อขายเงินตราต่างประเทศเฉลี่ยต่อวัน แยกตามประเภท ธุรกรรมการซื้อขาย	292
ตารางที่ 14.1 การดำรงเงินกองทุนแบบปรับความเสี่ยง (Risk-Adjusted Capital) ตามเกณฑ์บาเซล 1	323
ตารางที่ 14.2 การดำรงอัตราส่วนเงินกองทุนต่อสินทรัพย์เสี่ยงตามเกณฑ์บาเซล 3 ที่กำหนดโดยธนาคารแห่งประเทศไทย	342
ตารางที่ 14.3 เกณฑ์การนับรายการต่าง ๆ เป็นเงินกองทุน	344
ตารางที่ 14.4 เงินกองทุนต่อสินทรัพย์เสี่ยงของ ธนาคารไทยค้า ณ สิ้นปี 2564 เปรียบเทียบกับ ปี 2563	345

	หน้า
แผนภาพที่ 7.1	การจัดการความเสี่ยงแบบ 5 หลัก (Five Pillars)
126	
แผนภาพที่ 7.2	กรอบการจัดการความเสี่ยงสำหรับธนาคารดิจิทัล
127	
แผนภาพที่ 7.3	กระบวนการจัดการความต่อเนื่องของธุรกิจ (BCM)
148	
แผนภาพที่ 10.1	ระดับสภาพคล่องที่เหมาะสมที่สุด (Optimum Liquidity)
232	
แผนภาพที่ 12.1	การแจกแจงความถี่ของ Z_{ix} และ Z_i (10,000 ครั้ง)
268	
แผนภาพที่ 12.2	การแจกแจงความถี่ของราคาตราสารหนี้ในรูปสกุลยูโร (10,000 ครั้ง)
269	
แผนภาพที่ 12.3	การแจกแจงความถี่ของราคาตราสารหนี้ในรูปสกุลดอลลาร์ สรอ. (10,000 ครั้ง)
270	
แผนภาพที่ 12.4	ผลตอบแทนของการลงทุนที่มีการกระจายตัวแบบหงส์ดำ (Black Swan Effect)
272	
แผนภาพที่ 13.1	โครงสร้างและราคาของการทำสวอปอัตราดอกเบี้ย
296	
แผนภาพที่ 13.2	การกู้ยืมเงินเริ่มต้นและสวอปเงินต้นเป็นอีกสกุลหนึ่ง
299	
แผนภาพที่ 13.3	การจ่ายดอกเบี้ยจากการสวอปเงินตรา
299	
แผนภาพที่ 13.4	การจ่ายคืนเงินต้นเมื่อสัญญาสวอปเงินตราครบกำหนด
300	
แผนภาพที่ 13.5	รูปแบบอัตราดอกเบี้ยแคป (Profile of Interest Rate Caps) ของบริษัทไทยเรื่อรง
306	
แผนภาพที่ 13.6	รูปแบบอัตราดอกเบี้ยฟลอร์ (Profile of Interest Rate Floors)
310	
แผนภาพที่ 15.1	แนวหน้าของประสิทธิภาพกำไร (Profit Efficiency Frontier)
354	

		<u>หน้า</u>
แผนภาพที่ 15.2	แนวหน้าของประสิทธิภาพต้นทุน (Cost Efficiency Frontier)	355
แผนภาพที่ 16.1	สัดส่วนของ Model Categories ที่ใช้ในการพยากรณ์	
	ความล้มเหลวของธนาคาร	382
แผนภาพที่ 16.2	ตัวแบบ The Logit Model ที่ใช้พยากรณ์ความล้มเหลว	
	ของธนาคาร	385

บทบาทของธนาคาร

วัตถุประสงค์

บทนี้ กล่าวถึงรูปแบบหลักของธนาคารในปัจจุบันที่มีอยู่ทั่วโลก โดยประเด็นสำคัญที่ทำให้ธนาคารมีความแตกต่างจากสถาบันการเงินประเภทอื่น คือ ธนาคารทำหน้าที่เป็นตัวกลางระหว่างผู้ฝากเงินและผู้กู้ยืมเงิน และให้บริการเกี่ยวกับระบบการชำระเงิน ทั้งนี้ กิจการธนาคารสามารถแยกประเภทตามลักษณะการประกอบธุรกิจได้เป็น ธนาคารพาณิชย์ ธนาคารยูนิเวอร์แซล และธนาคารเพื่อการลงทุน บทนี้ ยังได้กล่าวถึงภารกิจหลักของธนาคารกลาง ในการดูแลนโยบายการเงินของประเทศ การกำกับดูแลสถาบันการเงินภายในประเทศ และการดูแลการกู้ยืมเงินของรัฐบาล

1.1 ความหมายของการธนาคาร (Banking)

คำว่า การธนาคาร (Banking) มีความหมายครอบคลุมถึงสถาบันการเงินหลากหลายประเภท ตั้งแต่เรียบง่ายแบบกิจการรับเงินฝากและปล่อยเงินกู้อย่างเดียว ไปจนถึงที่ซับซ้อนแบบธนาคารยูนิเวอร์แซลขนาดใหญ่ในยุโรป ที่มีการให้บริการทางการเงินแบบครบวงจร อย่างไรก็ตาม กิจกรรมหลักที่ทำให้ธนาคารแตกต่างจากบริษัททางการเงินอื่น ๆ ก็คือ การรับเงินฝากและการปล่อยเงินกู้ จึงนับได้ว่าธนาคารเป็นตัวกลางระหว่างผู้ฝากเงินกับผู้กู้เงิน โดยเงินที่รับฝากจะบันทึกเป็นหนี้สินของธนาคารซึ่งมีภาระต้องจ่ายดอกเบี้ย ขณะที่เงินให้กู้ยืมจะบันทึกเป็นสินทรัพย์ของธนาคาร ซึ่งจะก่อให้เกิดรายได้ดอกเบี้ยสุทธิ (Net Interest Margin: NIM) ที่สูงเพียงพอที่จะหักกลบกับค่าใช้จ่ายต่าง ๆ ของธนาคาร แล้วยังเหลือเป็นกำไรสุทธิเพื่อแบ่งจ่ายเป็นเงินปันผล ให้แก่ผู้ถือหุ้นของธนาคารต่อไป

ความเป็นตัวกลางของธนาคารโดยเฉพาะธนาคารที่มีขนาดใหญ่และเก่าแก่ ทำให้สามารถเข้าถึงฐานลูกค้าจำนวนมากทั้งฝั่งผู้ฝากเงินและผู้กู้ยืมเงิน ธนาคารจึงเกิดการประหยัดจากขนาด (Economies of Scale) ในเชิงต้นทุน อันเนื่องมาจากจำนวนธุรกรรมที่มาก ช่วยถ่วงเฉลี่ยต้นทุนคงที่ต่อหน่วยลงได้ นอกจากนี้ ธนาคารยังเกิดการประหยัดจากขอบเขตของข้อมูล (Information Economies of Scope) เนื่องจากมีฐานข้อมูลของลูกค้าจำนวนมาก ซึ่งเป็นประโยชน์ต่อการตัดสินใจปล่อยกู้ จึงสามารถขยายพอร์ตสินเชื่อได้อย่างมีประสิทธิภาพ

ภารกิจหลักอีกประการหนึ่งของธนาคาร คือ การเสนอสภาพคล่องให้กับลูกค้า โดยทั้งฝั่งผู้ฝากเงินและผู้กู้ยืมเงินอาจมีระดับความพึงพอใจของสภาพคล่องที่ต่างกัน ผู้ฝากเงินกลุ่มหนึ่งอาจต้องการมีสภาพคล่องระยะสั้น แบบที่สามารถถอนเงินจากบัญชีกระแสรายวัน ณ เวลาใดก็ได้ ขณะที่ผู้กู้ยืมเงินอีกกลุ่มหนึ่งอาจต้องการกู้ยืมระยะยาว เพื่อให้สอดคล้องกับระยะเวลาการคืนทุนจากโครงการที่ได้ลงทุนไป ดังนั้น การที่ธนาคารปล่อยเงินกู้ระยะยาวออกไป เท่ากับผู้ฝากเงินยินดีที่จะ

สละการใช้จ่ายเงินในปัจจุบันเพื่อแลกกับการใช้จ่ายในอนาคต ถ้าธนาคารสามารถรวบรวมกลุ่มผู้ฝากและผู้กู้ไว้ได้จำนวนมากจนถึงระดับหนึ่ง ความต้องการสภาพคล่องของลูกค้าทั้งสองฝั่งก็จะสามารถถึงจุดสมดุลได้ ดังนั้น จึงกล่าวได้ว่า สภาพคล่องคืออีกหนึ่งบริการสำคัญ ที่ธนาคารนำเสนอให้แก่ลูกค้า และเป็นปัจจัยสำคัญที่ทำให้ธนาคารแตกต่างจากธุรกิจการเงินประเภทอื่น

นอกเหนือจากส่วนต่างรายได้ดอกเบี้ยสุทธิ (NIM) แล้ว ธนาคารยังมีแหล่งรายได้ที่สำคัญอีก แหล่งหนึ่ง คือ รายได้ค่าธรรมเนียมและบริการ (Fee-and Services Income) ซึ่งจะมีความซับซ้อนมากขึ้นไปตามขอบเขตการให้บริการของธนาคาร เช่น อาจจะมีตั้งแต่การให้บริการเช่าตู้നിറိယ การให้คำปรึกษาทางการเงิน (Financial Advices) การเป็นนายหน้าค้าหลักทรัพย์ (Stockbroker) การเป็นนายหน้าซื้อขายหน่วยลงทุน (Unit Trusts/Mutual Funds) ไปจนถึงการเป็นนายหน้าขายประกันภัยและประกันชีวิต เป็นต้น ดังนั้น การวิเคราะห์โครงสร้างรายได้ของธุรกิจธนาคารในยุคปัจจุบัน จึงอาจมีความซับซ้อนกว่าในอดีตและกว่าธุรกิจแขนงอื่น ๆ

1.2 โครงสร้างการทำธุรกิจของธนาคาร

โครงสร้างการทำธุรกิจของธนาคารในแต่ละประเทศ อาจ会有ความแตกต่างกันไปตามแต่กฎหมายของประเทศนั้น ๆ จะกำหนด อย่างไรก็ตาม ไม่ว่าธนาคารจะมีโครงสร้างแบบใดภารกิจสำคัญของธนาคารที่ยังคงมีร่วมกัน คือ การเป็นตัวกลางและการเป็นผู้สนับสนุนสภาพคล่อง ซึ่งรวมไปถึงการให้บริการระบบชำระเงิน (Payment Service) ด้วย

ทั้งนี้ สามารถแยกแยะธนาคารตามประเภทของโครงสร้างการทำธุรกิจได้ดังนี้

1.2.1 ธนาคารพาณิชย์ (Commercial Bank)

ธนาคารพาณิชย์มีภารกิจหลัก คือ การเป็นตัวกลางในการรับเงินฝากและปล่อยเงินกู้ รวมถึงบริการระบบชำระเงิน แต่ไม่สามารถทำธุรกิจเกี่ยวกับการเป็นตัวแทนและประกันการจัดจำหน่ายหลักทรัพย์ได้ ธนาคารพาณิชย์สามารถให้บริการแก่ลูกค้าทั้งกลุ่มที่เป็นธุรกิจรายย่อย (Retail) และกลุ่มที่เป็นธุรกิจรายใหญ่ (Wholesale) ด้วยบริการที่คล้ายคลึงกัน แต่ในราคาที่แตกต่างกันได้ตามอำนาจต่อรองของลูกค้า นอกจากนี้ ธนาคารพาณิชย์ขนาดใหญ่ยังมีธุรกรรมการกู้ยืมกันระหว่างธนาคาร (Interbank Lending) จนเกิดเป็นฐานอัตราดอกเบี้ยกู้ยืมระหว่างธนาคาร (Interbank Rate) ที่ตลาดการเงินใช้อ้างอิงกันอย่างแพร่หลาย สำหรับในประเทศสหรัฐอเมริกา มีการออกกฎหมายที่ห้ามไม่ให้ธนาคารพาณิชย์ทำธุรกิจธนาคารเพื่อการลงทุน (Investment Bank) ไว้ด้วย

1.2.2 ธนาคารยูนิเวอร์แซล (Universal Bank)

ธนาคารยูนิเวอร์แซล จะมีการนำเสนอบริการให้แก่ลูกค้าอย่างครบวงจร ภายใต้ชื่อนิติบุคคลเดียว โดยบริการทางการเงินนั้นครอบคลุมถึง

- การเป็นตัวกลางรับเงินฝากและปล่อยเงินกู้ ซึ่งครอบคลุมถึงบริการระบบชำระเงิน
- การซื้อขายหลักทรัพย์ ตราสารอนุพันธ์ และเงินตราสกุลต่างประเทศ
- การซื้อขายหลักทรัพย์ต่าง ๆ เพื่อหวังผลกำไรในพอร์ตเพื่อค้า (Trading Portfolio) ของธนาคารเอง
- การเป็นนายหน้าซื้อขายหลักทรัพย์โดยหวังค่านายหน้าตอบแทน
- การให้คำปรึกษาแก่ธุรกิจ รวมถึงการควบรวมและซื้อกิจการ
- การจัดการลงทุนให้แก่ลูกค้า
- การเป็นนายหน้าขายประกันภัยและประกันชีวิตให้แก่ลูกค้า

นอกจากนี้ ธนาคารยังมีความเชื่อมโยงโดยตรงกับภาคธุรกิจ ในรูปของการเข้าไปถือหุ้นและการเข้าไปเป็นกรรมการของบริษัท ตัวอย่างของธนาคารยูนิเวอร์แซลจะพบเห็นได้ในระบบธนาคารของประเทศเยอรมนี เช่น ธนาคารคอยซ์แบงก์ และธนาคารเดรสเนอร์ โดยธนาคารสามารถเข้าไปควบคุมธุรกิจที่ธนาคารลงทุนถือหุ้นอยู่ โดยการส่งตัวแทนซึ่งมักเป็นผู้บริหารระดับสูงของธนาคารไปนั่งเป็นกรรมการ (Supervisory Board) ในบริษัทนั้น ๆ เช่น บริษัท เดมเลอร์-เบนซ์ (ผลิตรถยนต์) บริษัทออลิอันซ์ (ประกันภัย) และบริษัท ฟิลิปโฮลซ์แมน (ก่อสร้าง) เป็นต้น

1.2.3 ธนาคารเพื่อการลงทุน (Investment Bank)

ธนาคารเพื่อการลงทุน หรือกิจการพาณิชย์เงิน เป็นสถาบันการเงินที่ทำหน้าที่หลักคือ การจัดหาเงินทุนให้แก่ธุรกิจ แต่จะอยู่ในรูปของการเป็นตัวแทนการจัดจำหน่าย และการประกันการจัดจำหน่ายหลักทรัพย์ของธุรกิจ ที่เสนอขายให้แก่ประชาชนทั่วไปเพื่อการระดมทุน นอกจากนี้ บริการของธนาคารเพื่อการลงทุนหรือพาณิชย์เงิน ยังครอบคลุมถึงการให้คำปรึกษาการซื้อและการควบรวมกิจการ การจัดการการลงทุนให้ลูกค้า และการซื้อขายหลักทรัพย์เพื่อสร้างผลกำไรให้กับธนาคารเอง จึงอาจกล่าวได้ว่า บทบาทความเป็นตัวกลางและการสนับสนุนสภาพคล่องให้แก่ธุรกิจของธนาคารเพื่อการลงทุนหรือพาณิชย์เงิน จะมีรูปแบบที่แตกต่างจากของธนาคารพาณิชย์ทั่วไปอย่างชัดเจน

1.3 บทบาทของธนาคารกลาง (Central Bank)

ในปัจจุบัน ธนาคารกลางของประเทศต่าง ๆ (กรณีของประเทศไทย คือ ธนาคารแห่งประเทศไทย: ธปท.) จะมีสถานะเป็นองค์กรของรัฐ โดยอาจมีชื่อเรียกที่แตกต่างกันไป และจะไม่ทำกิจกรรมแข่งขันกับธนาคารพาณิชย์ของภาคเอกชน ทั้งนี้ ภารกิจสำคัญของธนาคารกลางสามารถแยกออกได้เป็นสามด้านด้วยกัน คือ หนึ่ง การดูแลนโยบายการเงิน (Monetary Policy) ของประเทศ เพื่อให้ปริมาณเงินในระบบเศรษฐกิจมีระดับที่เหมาะสม สอง การออกกฎระเบียบ

ควบคุมสถาบันการเงินที่รอบคอบเหมาะสม (Prudential Regulation) และสาม การดูแลการกู้ยืมเงินของรัฐบาลให้เกิดประโยชน์สูงสุดแก่รัฐ (กรณีของประเทศไทยอยู่ในความดูแลของ สำนักบริหารหนี้สาธารณะ (สบน.) สังกัดกระทรวงการคลัง)

1.3.1 นโยบายการเงิน หรือเสถียรภาพของระดับราคา

ปริมาณเงินในระบบเศรษฐกิจ (Money Supply) ของประเทศต่าง ๆ จะหมายถึงปริมาณเงินตราที่หมุนเวียนอยู่นอกกระบบธนาคาร บวกกับปริมาณเงินฝากที่อยู่ในบัญชีของระบบธนาคารทั้งหมด โดยธนาคารมีบทบาทสำคัญอย่างยิ่งต่อการแตกตัวของปริมาณเงินในระบบ เนื่องจากกิจกรรมการรับฝากเงินและปล่อยเงินกู้ให้กับภาคธุรกิจ ดังนั้น ธนาคารกลางจึงมีมาตรการในการควบคุมปริมาณเงินในระบบ ดังนี้

ก) การกำหนดอัตราส่วนการดำรงสินทรัพย์สภาพคล่องต่อเงินฝาก

ธนาคารกลางของประเทศต่าง ๆ มักกำหนดอัตราส่วนการดำรงสินทรัพย์สภาพคล่องต่อเงินฝากไว้ที่ระดับหนึ่ง ที่เห็นว่าเหมาะสมกับสถานะเศรษฐกิจของประเทศนั้น ๆ และสามารถใช้ในการลดหรือเพิ่มอัตราส่วนนี้เพื่อปรับสมดุลของปริมาณเงินได้ เช่น ในยามที่สภาพคล่องทั้งระบบตึงตัว ธนาคารกลางอาจสั่งลดอัตราส่วนการดำรงสินทรัพย์สภาพคล่องลง ซึ่งเท่ากับทำให้ธนาคารพาณิชย์มีกำลังในการปล่อยกู้เพิ่มขึ้นทันที จากสภาพคล่องส่วนที่เกินออกมา จึงเป็นการเพิ่มปริมาณเงินในระบบเศรษฐกิจทันทีเช่นกัน ดังจะเห็นตัวอย่างได้จากกรณีของประเทศจีน ที่ธนาคารกลาง (People Bank of China: PRC) ใช้การลดอัตราส่วนการดำรงสินทรัพย์สภาพคล่อง เพื่อเสริมสภาพคล่องให้แก่ระบบเศรษฐกิจของประเทศ ในยามที่ประเทศจีนต้องต่อสู้กับการกีดกันทางการค้าจากประเทศสหรัฐอเมริกา ที่เริ่มเปิดฉากตั้งแต่ปี 2561 จนส่งผลกระทบกับการส่งออกของประเทศ และสภาพคล่องของผู้ประกอบการขนาดกลางและขนาดย่อมเริ่มหดหายไป ในทางกลับกัน ในยามที่ประเทศมีสภาพคล่องล้นระบบ จนอาจนำไปสู่สถานะเงินเฟ้อที่เกินเป้าหมายที่กำหนดไว้ นอกจากการขึ้นอัตราดอกเบี้ยนโยบายแล้ว ธนาคารกลางยังอาจใช้การสั่งเพิ่มอัตราส่วนการดำรงสินทรัพย์

สภาพคล่องให้สูงขึ้น ซึ่งเท่ากับเป็นการทำให้ธนาคารพาณิชย์มีกำลังในการปล่อยกู้ลดลง การแตกตัวของปริมาณเงินในระบบเศรษฐกิจก็จะลดลงทันที

ข) อัตราดอกเบี้ยคิดลด (Discount rate)

อัตราดอกเบี้ยคิดลด คือ อัตราดอกเบี้ยที่ธนาคารกลางจะคิดจากธนาคารพาณิชย์ เวลาที่ธนาคารพาณิชย์มาขอกู้ยืมเงินจากธนาคารกลางในยามจำเป็น ถ้าธนาคารกลางตั้งอัตราดอกเบี้ยคิดลดไว้สูงกว่าอัตราดอกเบี้ยตลาดในขณะนั้น ก็จะไม่จูงใจให้ธนาคารพาณิชย์มาใช้บริการกู้ยืมเงินจากธนาคารกลาง แต่จะพยายามรักษาสภาพคล่องของตนเองไว้ในรูปเงินสดที่ระดับสูงกว่าปกติ ซึ่งมีผลทำให้การปล่อยกู้จะน้อยลงไปด้วย และการแตกตัวของปริมาณเงินในระบบก็จะลดลงไปโดยปริยาย ดังนั้น ธนาคารกลางจึงสามารถใช้การเพิ่มหรือลดอัตราดอกเบี้ยคิดลด เป็นเครื่องมือในการปรับสมดุลของปริมาณเงินในระบบได้ สำหรับในกรณีของประเทศไทย ผู้ที่มีหน้าที่กำหนดอัตราดอกเบี้ยคิดลด หรือที่เรียกว่า อัตราดอกเบี้ยนโยบาย (Policy Rate) คือ คณะกรรมการนโยบายการเงิน (กนง.) ที่ธนาคารแห่งประเทศไทยได้แต่งตั้งขึ้น โดยประกอบด้วยผู้ทรงคุณวุฒิภายนอกจำนวนหนึ่ง ตัวแทนหน่วยงานจากกระทรวงการคลัง และตัวแทนผู้บริหารระดับสูงจากธนาคารแห่งประเทศไทยอีกจำนวนหนึ่ง โดยมีผู้ว่าการธนาคารแห่งประเทศไทยเป็นประธาน

ค) การดำเนินการผ่านตลาดเปิด (Open Market Operations)

การดำเนินการผ่านตลาดเปิด ที่ธนาคารกลางโดยทั่วไปใช้กันอยู่ คือ การเข้าซื้อขายพันธบัตรรัฐบาล หรือพันธบัตรของธนาคารกลางเอง โดยการเข้าซื้อพันธบัตรเท่ากับเป็นการระบายสภาพคล่องเข้าสู่ระบบ ทำให้ปริมาณเงินในระบบเพิ่มขึ้นทันที ในทางกลับกันการขายพันธบัตรออกเท่ากับเป็นการดูดซับสภาพคล่องออกจากระบบ ทำให้ปริมาณเงินในระบบเศรษฐกิจของประเทศลดลงทันที ทั้งนี้ ในกรณีการซื้อขายพันธบัตรของธนาคารกลางกับธนาคารพาณิชย์ จะเกี่ยวข้องโดยตรงกับอัตราดอกเบี้ยซื้อคืนพันธบัตร (Repurchase Rate) หรือที่เรียกว่าอัตราดอกเบี้ยรีโป (Repo Rate) ซึ่งในประเทศไทย จะใช้อัตราดอกเบี้ยซื้อคืนพันธบัตรระยะเวลาหนึ่งวัน เป็นอัตราดอกเบี้ย

คิดลด เมื่อธนาคารพาณิชย์นำพันธบัตรมาขายให้ธนาคารแห่งประเทศไทยในราคาคิดลด โดยมีสัญญาว่าจะมาซื้อกลับคืนไปในวันรุ่งขึ้น และชำระเงินให้ธนาคารแห่งประเทศไทยในราคาเต็ม ทั้งนี้ อาจกล่าวได้ว่าอัตราดอกเบี้ยซื้อคืนพันธบัตร (Repo Rate) ก็คืออัตราดอกเบี้ยนโยบาย ที่คณะกรรมการ กนง. กำหนดไว้นั่นเอง

1.3.2 การออกกฎระเบียบควบคุมสถาบันการเงินที่รอบคอบเหมาะสม (Prudential Regulation)

เป็นที่คาดหวังโดยทั่วไปว่า ธนาคารกลางของประเทศจะเป็นผู้ดูแลปกป้องประเทศให้พ้นจากวิกฤตการณ์ทางการเงินใด ๆ ก็ตาม ดังนั้น การกำกับดูแลสถาบันการเงินในประเทศจึงเป็นภารกิจอันสำคัญของธนาคารกลางของประเทศต่าง ๆ เนื่องจากสถาบันการเงินมีสถานะที่พิเศษในระบบเศรษฐกิจของประเทศ กล่าวคือ ถ้ามีสถาบันการเงินแห่งใดล้มเพราะความอ่อนแอ ก็อาจเกิดการติดเชื้อลุกลาม (Contagion) ไปยังสถาบันการเงินแห่งอื่น ๆ ได้ การลุกลามที่เกิดขึ้นมาจากความตื่นตระหนกของผู้ฝากเงิน ที่แหกกันไปถอนเงิน (Bank Run) ออกจากสถาบันการเงินแห่งอื่น ๆ ด้วย ทั้ง ๆ ที่สถาบันการเงินเหล่านั้นยังมีสถานะการเงินที่มั่นคงดีอยู่ ในท้ายที่สุด สถาบันการเงินทั้งระบบก็จะขาดสภาพคล่อง ความเปราะบางของสถาบันการเงินต่อการติดเชื้อดังกล่าวข้างต้น ถือเป็นความเสี่ยงเชิงระบบ (Systemic Risk) ที่อาจส่งผลกระทบต่อบรรยากาศเศรษฐกิจในวงกว้างได้

ภัยคุกคามจากการติดเชื้อและความเสี่ยงเชิงระบบ ทำให้สถาบันการเงินมีสถานะพิเศษที่จะได้รับความช่วยเหลือจากธนาคารกลาง ในรูปของการให้กู้ยืมเป็นแหล่งสุดท้าย (Lender of Last Resort) หรือการเป็นเรือชูชีพ (Lifeboat) ให้กับสถาบันการเงิน ภารกิจการเป็นผู้ให้กู้ยืมเป็นแหล่งสุดท้ายนี้ จึงทำให้ธนาคารกลางสามารถปล่อยกู้ เพื่อเสริมสภาพคล่องให้แก่สถาบันการเงินที่กำลังประสบปัญหาการติดเชื้อจากการถอนเงินได้ ทั้งนี้ ธนาคารกลางของบางประเทศมีการกำหนดนโยบาย “ใหญ่เกินกว่าที่จะล้ม (Too Big to Fail)” กล่าวคือ ธนาคารกลางจะเข้าช่วยเหลือเฉพาะธนาคารขนาดใหญ่ไม่ให้ล้ม แต่จะปล่อยให้ธนาคารขนาดเล็กล้มไป นโยบายนี้จึงอาจสร้าง

แรงจูงใจให้ธนาคารพาณิชย์ขนาดเล็กเร่งขยายขนาดของสินทรัพย์ ให้กลายเป็นธนาคารขนาดใหญ่
ทั้ง ๆ ที่การเร่งปล่อยสินเชื่ออาจมีความเสี่ยงค่อนข้างสูงก็ตาม

ในกรณีของประเทศไทย วิกฤตการณ์ค่าเงินที่เกิดขึ้นภายหลังการประกาศลอยตัว
ค่าเงินบาทในวันที่ 2 กรกฎาคม ปี 2540 ได้ลุกลามไปสู่วิกฤตสถาบันการเงิน เนื่องจากผู้ฝากเงินได้แห่
กันไปถอนเงินออกจากธนาคารพาณิชย์และบริษัทเงินทุนด้วยความตื่นตระหนก สถาบันการเงินทั้ง
ระบบไม่ว่าจะเป็นขนาดเล็กหรือขนาดใหญ่จึงขาดสภาพคล่องอย่างหนัก ธนาคารแห่งประเทศไทย
จึงต้องเข้ากู้สถานการณ์ด้วยการปฏิบัติการที่สำคัญ คือ การเป็นผู้ให้กู้เป็นแหล่งสุดท้าย ให้แก่
สถาบันการเงินเหล่านั้นเพื่อระงับการติดเชื่อลุกลาม แม้ธนาคารแห่งประเทศไทยจะสามารถระงับ
ความตื่นตระหนกได้ในขณะนั้น แต่ในท้ายที่สุด สถาบันการเงิน 56 แห่งที่มีสถานะอ่อนแอก็ต้อง
ปิดตัวลงในเวลาต่อมา

1.3.3 การดูแลการกู้ยืมเงินของรัฐบาลให้เกิดประโยชน์สูงสุดแก่รัฐ

สำหรับภารกิจที่สามของธนาคารกลาง คือ เรื่องการดูแลการกู้ยืมเงินของรัฐบาล
ให้เกิดประโยชน์สูงสุดแก่รัฐนั้น มักจะเป็นกรณีของประเทศที่กำลังพัฒนา ที่ยังรวมภารกิจนี้ไว้ที่
ธนาคารกลาง ขณะที่ประเทศที่พัฒนาแล้วทั้งหลาย มักจะแบ่งแยกหน้าที่การดูแลเงินกู้ยืมของรัฐบาล
ให้เป็นภารกิจของหน่วยงานอื่นที่จัดตั้งขึ้นเป็นการเฉพาะ เช่น กรณีของประเทศไทย ที่การดูแลเรื่อง
การกู้ยืมเงินและการคืนเงินกู้ยืม ตลอดจนการควบคุมระดับอัตราส่วนเงินกู้ยืมสาธารณะ (Public Debt)
ต่อผลิตภัณฑ์มวลรวมภายในประเทศ (GDP) ให้เป็นไปตามที่ได้รับอนุมัติจากรัฐสภา เป็นหน้าที่
หลักของสำนักบริหารหนี้สาธารณะ (สบน.) สังกัดกระทรวงการคลัง โดยที่ธนาคารแห่งประเทศไทย
จะทำภารกิจเฉพาะสองเรื่องหลัก คือ การดูแลนโยบายการเงินของประเทศ และการกำกับดูแล
สถาบันการเงินในประเทศ

1.4 บทสรุป

จากที่ได้กล่าวมาแล้วก่อนหน้านี้ พอสรุปได้ว่า เหตุผลที่ธนาคารมีความสำคัญเป็นพิเศษมีหลายประการ คือ ธนาคารเป็นตัวกลางระหว่างผู้ฝากเงินกับผู้ยืมเงิน จึงสามารถนำเสนอรูปแบบเฉพาะของการแปลงสภาพสินทรัพย์ (Asset Transformation) และผลพลอยได้จากการเป็นตัวกลาง คือ การเสนอบริการระบบชำระเงินให้แก่ลูกค้าได้อีกด้วย นอกจากนี้ ธนาคารยังเป็นผู้นำเสนอสภาพคล่องให้แก่ลูกค้าของธนาคาร และประการสุดท้าย คือ ธนาคารมีบทบาทสำคัญในระบบเศรษฐกิจของประเทศ และมีความเกี่ยวพันเป็นพิเศษกับธนาคารกลางของประเทศ ในเรื่องการสร้างปริมาณเงินในระบบเศรษฐกิจ และยังเป็นกลไกสำคัญที่มีผลต่อการขยายตัวทางเศรษฐกิจของประเทศอีกด้วย

BBBBBBBBBBBBBBBBBBBBBBBBBBBB

ความหลากหลายของธุรกิจธนาคาร

วัตถุประสงค์

บทนี้ กล่าวถึงการขยายตัวของธุรกิจธนาคาร จากการเป็นตัวกลางรับฝากเงินและปล่อยเงินกู้ ไปสู่บริการทางการเงินรูปแบบอื่น ๆ ที่มีความหลากหลายมากขึ้น ทำให้ธนาคารมีรายได้เพิ่มขึ้นจากค่าธรรมเนียมและบริการ นอกเหนือไปจากรายได้หลักที่เป็นส่วนต่างจากอัตราดอกเบี้ยสุทธิ บทนี้ ยังได้กล่าวถึงผลกระทบของรายได้ค่าธรรมเนียมและบริการที่มีต่อรายได้รวมของธนาคาร จากนั้นจะได้กล่าวถึงกรอบการประเมินผลการดำเนินงานของธนาคาร ซึ่งมีทั้งผลการดำเนินงานภายในและผลการดำเนินงานภายนอก บทนี้ ปิดท้ายด้วยการนำเสนอรูปแบบของเงินของธนาคารซึ่งมีทั้งงบแสดงฐานะการเงิน งบกำไรขาดทุน และงบกำไรขาดทุนเบ็ดเสร็จอื่น รวมถึงการคำนวณอัตราส่วนทางการเงินต่าง ๆ ที่สะท้อนความสามารถในการทำกำไรของธนาคาร การวัดความเสี่ยง การวัดสภาพคล่องและสถานะความมั่นคงของธนาคาร